

JERZY KULCZYCKI

Umiejętność nauczycieli klas I—III w zakresie doskonalenia warsztatu metodycznego

Problem doskonalenia warsztatu metodycznego nauczycieli klas I - III jest podporządkowany zagadnieniu kształcenia ustawicznego jako procesu ciągłego, przebiegającego przez całe życie i polegającego na adaptacji do przyspieszonego rytmu życia¹.

S. Krawcewicz, oprócz ciągłości i wszechstronności procesu kształcenia ustawicznego, podkreśla konieczność realizacji różnych potrzeb człowieka. Ujmuje to jako działanie jednolite i celowo organizowane definiując następująco: "kształcenie ustawiczne to zespół powiązanych ze sobą instytucji realizujących zadania związane z przygotowaniem nauczyciela do pracy oraz doskonaleniem jego wiedzy i umiejętności, a jednocześnie sprzyjających wszechstronnemu rozwojowi jego osobowości w całym okresie jego aktywności zawodowej"².

W przytoczonej definicji należy zwrócić szczególną uwagę na kilka charakterystycznych dla niej elementów:

- przygotowanie nauczyciela do pracy,
- doskonalenie wiedzy nauczyciela,
- doskonalenie umiejętności,
- wszechstronny rozwój osobowości.

Ze względu na omawianą problematykę interesujące bę-

dą jedynie te składowe kształcenia ustawicznego, które dotyczą wiedzy i umiejętności nauczycieli.

CELE I KIERUNKI DOSKONALENIA NAUCZYCIELI

Zdaniem T. Nowackiego celem doskonalenia zawodowego jest wyłącznie "pogłębianie umiejętności zawodowych, doskonalenie pracownika jako pracownika określonego zawodu i poziomu"³.

Pojęcie doskonalenia, aczkolwiek dosyć różnie definiowane przez różnych autorów: (W. Okoń, S. Krawcewicz, L. Bandura, J. Kozłowski, B. Nowecki, J. Nowak, S. Kaczor) ma jeden ważny element wspólny. Jest nim dążenie do perfekcji w ramach wykonywanego zawodu. Zatem - doskonalić się to rozwijać umiejętności potrzebne do pracy dydaktyczno-wychowawczej, a także poszerzać wiedzę merytoryczną, metodyczną i polityczną, wzbogacać osobowość, co w konsekwencji ma doprowadzić do zwiększenia efektów pracy.

J. Kozłowski dzieli proces doskonalenia na teoretyczny i praktyczny⁴. Taki podział wydaje się najbardziej trafny, wiąże się bowiem z doskonaleniem merytorycznym i metodycznym. Doskonalenie zaś teoretyczne i praktyczne może występować jako uczenie się w sytuacjach zawodowych⁵, czyli doskonalenie własnego warsztatu metodycznego ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności instrumentalnych nauczyciela.

Na doskonalenie warsztatu metodycznego nauczycieli klas I - III składa się podnoszenie wiedzy teoretycznej i praktycznej, doskonalenie umiejętności warsztatowych oraz problem łączenia teorii z praktyką.

Doskonalenie merytoryczne polega na opanowaniu przez nauczycieli nowych wiadomości i umiejętności z zakresu metodyk szczegółowych klas I - III oraz wiedzy o zagadnieniach kulturowych, gospodarczych i politycznych. Natomiast doskonalenie metodyczne to zdobywanie wszechstronnej wie-

dzy i umiejętności pedagogicznych z uwzględnieniem metodyk szczegółowych przewidzianych szereblem klas młodszych.

Doskonalenie zawodowe nauczycieli klas początkowych ma doprowadzić do osiągnięcia naczelnego celu, jakim jest większa efektywność ich pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Celami pośrednimi są w tym wypadku:

- podwyższenie kwalifikacji specjalistycznych,
- udoskonalenie warsztatu metodycznego,
- polepszenie warunków pracy nauczyciela,
- zwiększanie motywacji do wykonywania zawodu⁶.

T. Nowacki prezentuje główne kierunki doskonalenia nauczycieli, które powinny obejmować:

- nieustanne doskonalenie osobowości nauczyciela przez pogłębianie umiaru, męstwa, mądrości i prawości;
- podwyższanie przygotowania przedmiotowo-metodycznego, ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności, które powinny stanowić integralną część wiedzy zawodowej;
- pogłębianie przygotowania pedagogicznego przez wzbogacanie wiedzy oraz doskonalenie, w tym przypadku umiejętności dydaktycznych⁷.

J. Rutkowiak przedstawia teoretyczną koncepcję doskonalenia zawodowego nauczycieli. Obejmuje ona trzy zagadnienia:

- doskonalenie organizacyjno-instytucjonalne,
- doskonalenie informacyjno-pragmatyczne,
- samokształcenie⁸.

Doskonalenie organizacyjno-instytucjonalne polega na powoływaniu i funkcjonowaniu odpowiednich instytucji prowadzących różnorodne zajęcia i przeznaczonych dla czynnych pedagogów. Mogą to być instytucje zajmujące się doskonaleniem lub prowadzące tę działalność dodatkowo. Wyłączna koncepcja doskonalenia w instytucjach jest zawężeniem pojęcia doskonalenia. Dla rozwoju zawodowego nauczyciela niezbędna jest bowiem - oprócz innych form zajęć - odpowiednia percepcja emitowanych treści, włączenie ich do

zasobu wiedzy nauczyciela, rozumienie i umiejętność stosowania w praktyce.

Doskonalenie informacyjno-pragmatyczne polega, zdaniem wspomnianej autorki, na przekazywaniu nauczycielom wiadomości i doprowadzaniu do perfekcji umiejętności decydujących o prawidłowym wykonywaniu pracy dydaktycznej.

Trzecia warstwa koncepcji doskonalenia zawodowego według J. Rutkowiak obejmuje elementy psychospołecznych działań nauczyciela. Dotyczy ona umiejętności analizowania wyników własnej pracy, dostrzegania błędów oraz samooceny. Umiejętności te w konsekwencji mają prowadzić do modyfikacji pracy i stanowią podstawę do doskonalenia własnego warsztatu metodycznego.

PROBLEMATYKA, ORGANIZACJA I PRZEBIEG BADAŃ

Problematyka podjętych badań dotyczyła doskonalenia przez nauczycieli klas I - III własnego warsztatu pracy. W szczególności chodziło o wyodrębnienie na podstawie sondażu elementów pojęcia "warsztat metodyczny" oraz o uzyskanie danych, w jaki sposób nauczyciele klas początkowych doskonalą swój warsztat metodyczny.

Uzyskany materiał empiryczny miał dać odpowiedź na następujące pytania:

- jak nauczyciele klas początkowych rozumieją pojęcie "warsztat metodyczny" oraz jak określają składowe tego pojęcia?

- w jaki sposób i za pomocą jakich działań doskonalą własny warsztat metodyczny?

- czy nauczyciele nauczania początkowego odczuwają potrzebę doskonalenia się i w jakich zakresach?

- jaka jest wśród nauczycieli samoocena znajomości warsztatu metodycznego?

Aby uzyskać odpowiednie dane przeprowadzono w Krako-

wie w marcu i kwietniu 1987 r. badania nauczycieli klas I - III w 7 szkołach podstawowych na terenie dzielnic: Śródmieście i Krowodrza. Ankietowano 60 nauczycieli w 3 szkołach Śródmieścia i 4 szkołach Krowodrzy. Szkoły do badań celowo dobrano w ten sposób, aby otrzymać materiał badawczy od nauczycieli pracujących w centrum miasta oraz od nauczycieli pracujących na jego obrzeżach.

METODY I NARZĘDZIA BADAWCZE

Dla zebrania niezbędnego materiału badawczego posłużono się metodą sondażu diagnostycznego. W tym celu skonstruowano narzędzie badawcze w postaci ankiety dla nauczycieli klas początkowych. Ankieta składała się z 4 części i zawierała pytania, które dotyczyły:

- cz. I: wykształcenia badanych nauczycieli, stażu pracy, ukończonych form doskonalenia;
- cz. II: potrzeb, motywacji doskonalenia, interpretacji pojęcia "warsztat metodyczny", sposobów doskonalenia własnego warsztatu metodycznego;
- cz. III: znajomości metodyki nauczania początkowego (metody, formy pracy, zasady nauczania, typy lekcji i ogniw lekcyjne);
- cz. IV: samooceny umiejętności warsztatowych.

CHARAKTERYSTYKA BADANEJ GRUPY

Badani nauczyciele ucżą w dużych, dobrze wyposażonych szkołach. Każdy z nich ma do dyspozycji klasę pracownię nauczania początkowego. Ze względu na dużą liczbę uczniów w szkołach i liczne klasy nauka odbywa się na trzy zmiany. Badaną grupę nauczycieli charakteryzuje dość różnorodny poziom wykształcenia, niemniej jednak większość z nich po-

siada elementarne lub pełne przygotowanie do pracy w nauczaniu początkowym. Stan kwalifikacji badanych nauczycieli przedstawia tabela 1.

Tabela 1

Poziom wykształcenia i specjalność zawodowa
badanych nauczycieli

Poziom wykształcenia	Liczba n-1i	%	Specjalność	Liczba n-1i	%
wyższe	35	58,3	nauczanie początkowe	20	33,4
mgr			pedagogika	5	8,3
UJ			fil. polska	3	5,0
WSP			fil. rosyjska	2	3,3
			historia	2	3,3
			geografia	2	3,3
			biologia	1	1,7
wyższe zawodowe	10	16,7	nauczanie początkowe	5	8,3
WSN			fil. polska	3	5,0
EK			biologia	2	3,3
półwyższe	15	25	nauczanie początkowe	9	15,0
SN			pedagogika	2	3,3
			fil. polska	2	3,3
			geografia	2	3,3
Razem	60	100%		60	100%

Jak wynika z powyższego zestawienia nauczycielami w klasach I - III są w największej liczbie przypadków absolwenci wyższych uczelni: UJ i WSP - 35 badanych co stanowi 58,3% ogółu. 15 osób (25%) to nauczyciele posiadający wykształcenie półwyższe - SN. Na trzecim miejscu plasują się ci wszyscy, którzy ukończyli wyższe studia zawodowe (WSN) oraz zdali egzaminy kwalifikacyjne równoważne wyższym studiom zawodowym. Nauczycieli o takim poziomie wykształcenia jest 10, co stanowi 16,7% ogółu badanych. Interesujący jest fakt, że w badanej populacji nie napotkano nauczycie-

li posiadających średnie wykształcenie pedagogiczne - absolwentów liceów pedagogicznych i rocznych kursów pedagogicznych. Nie napotkano także absolwentów SWP i SN o kierunku wychowanie przedszkolne. Należy więc wnioskować, iż nauczyciele ci skorzystali z możliwości i ukończyli studia wyższe lub półwyższe lub też - w przypadku absolwentów kierunku: wychowanie przedszkolne - nie zostali zatrudnieni w szkole.

Oprócz poziomu wykształcenia nauczycieli klas początkowych tabela 1 ukazuje także różnorodność ich specjalizacji. Wszyscy oni co prawda uzyskali w trakcie doskonalenia przygotowanie do pracy w klasach I - III, wszelako nauczanie początkowe nie jest ich specjalnością z wyboru, a raczej z konieczności.

Wśród absolwentów wyższych uczelni 20 osób (33,4%) badanych posiada specjalistyczne przygotowanie w zakresie nauczania początkowego. Nauczyciele posiadający wyższe studia zawodowe w zakresie nauczania początkowego reprezentowani są tylko przez 5 osób (8,3%), natomiast absolwenci SN o kierunku nauczanie początkowe traktowani jako nauczyciele z wykształceniem półwyższym występują w badaniach w liczbie 9, co stanowi 15% całości.

Jak wynika z przeprowadzonych badań, liczba nauczycieli posiadających specjalność: nauczanie początkowe stanowi najliczniejszą grupę: 34 osoby. Pozostała liczba badanych - 26 osób reprezentuje takie specjalności jak: pedagogika, filologia polska, filologia rosyjska, historia, geografia oraz inne. Można więc wnioskować, iż absolwenci wymienionych kierunków nie mogąc znaleźć zatrudnienia zgodnie ze swoją specjalnością zmuszeni byli przekwalifikować się na nauczycieli nauczania początkowego.

Badania dotyczące stażu pracy nauczycieli klas młodszych wykazały, że największą liczbę stanowią ludzie młodzi pracujący od 4 do 12 lat. Staż pracy nauczycieli w klasach I - III przedstawia tabela 2.

Tabela 2

Staż pracy nauczycieli kl. I - III

Staż pracy w latach	Liczba n-li	%	Wykorzystanie możliwości awansu zawodowego wynikającego ze stażu pracy	Liczba n-li	%
1 - 3	9	15	Ocena pracy, mianowanie	6	10
4 - 8	14	23,3	I stopień specjalizacji	4	6,6
9 - 12	14	23,3	II stopień specjalizacji	2	3,3
13 - 19	13	21,7	III stopień specjalizacji	-	-
20 i powyżej	10	16,7	stabilizacja zawodowa	-	-
Razem	60	100%		12	19,9%

W trakcie analizy materiału badawczego przyjęto przedstawione w tabeli 2. przedziały czasowe określające pewne etapy w pracy zawodowej nauczyciela. Dotyczą one oceny oraz uzyskania przez nauczyciela mianowania, możliwości zdobycia kolejnych stopni specjalizacji zawodowej, a także stabilizacji zawodowej związanej z samokształceniem.

Jak ustalono, do oceny pracy zawodowej w roku bieżącym przygotowuje się 6 spośród badanych. Do starań o I stopień specjalizacji przystąpiło 4 spośród 14. Do starań o II stopień specjalizacji 2 spośród 14. O III stopień specjalizacji nie ubiega się żaden badany. Należy wnioskować, że spośród 60 badanych nauczycieli klas I - III, tylko 12 (19,9%) zainteresowanych jest własną karierą zawodową, z tego 6 osób (10%) z konieczności - ze względu na obowiązkową ocenę pracy.

WYNIKI BADAŃ

Na warsztat metodyczny nauczyciela składa się wiele różnorodnych czynników. Między innymi jest to wiedza merytoryczna i metodyczna zdobywana przez nauczycieli w trakcie studiów oraz doskonalenia instytucjonalnego. W tym celu należało uzyskać w pierwszym rzędzie dane dotyczące ukończonych form doskonalenia organizowanych przez ODN. Przedstawia je tabela 3.

Tabela 3

Ukończone formy doskonalenia zawodowego

Lp.	Forma doskonalenia zawodowego	Liczba n-li	%
1	Studium przedmiotowo-metodyczne naucz. pocz.	20	33,4
2	NURT - matematyka	8	13,4
3	Kurs metodyczny przygotowujący do pracy z dziećmi 6-letnimi	5	8,3
4	Kurs technik plastycznych	3	5,0
5	Egzamin kwalifikacyjny równoważny studiom zawod.	2	3,3
6	Inne formy	5	8,3
7	Brak doskonalenia	17	28,3
	Razem	60	100%

Analiza zebranego materiału jednoznacznie świadczy o tym, że 43 badanych nauczycieli (71,5%) ukończyło jedną lub kilka form doskonalenia organizowanych przez ODN. W 20 przypadkach (33,4%) jest to studium przedmiotowo-metodyczne nauczania początkowego. Wysoka liczba nauczycieli z ukończoną tego typu formą doskonalenia zawodowego świadczy o ilości tych, którzy zmieniają specjalność z innej na nauczanie początkowe, a także o - być może - chęci przystąpienia do egzaminu celem uzyskania stopnia specjalizacji.

Inną popularną formą doskonalenia nauczycieli klas

I - III było studium NURT - matematyka - z którego skorzystało 8 osób (13,4%). Forma ta, dziś już nie istniejąca, miała na celu przygotowanie nauczycieli do realizacji programu matematyki w szkole 10-letniej. Stąd wynika intensywne doskonalenie nauczycieli w tym zakresie. Pozostałe, prezentowane w tabeli 3, formy doskonalenia zawodowego nauczycieli cieszą się mniejszą popularnością i chęć ich ukończenia wynikała z własnych zainteresowań oraz świadomości braków w obrębie poszczególnych metodyk. Żadnych form doskonalenia nie podjęło 17 nauczycieli, co stanowi 28,3% badanych.

Kolejnym etapem badań było uzyskanie materiału empirycznego dotyczącego interpretacji pojęcia "warsztat metodyczny". W założeniach badawczych było to ogniwo pośrednie, mające pomóc w interpretacji danych dotyczących umiejętności nauczycieli klas I - III w zakresie doskonalenia własnego warsztatu metodycznego. Interpretacja pojęcia "warsztat metodyczny" koncentrowała się wokół czterech następujących zakresów tematycznych:

- literatury (w tym materiałów metodycznych przydatnych w praktyce szkolnej, ogólnodostępnych książek i czasopism fachowych);
- bazy dydaktycznej szkoły (w tym środków dydaktycznych, sprzętu i wyposażenia pracowni);
- wiedzy (w badaniach chodziło o uwzględnienie wiedzy merytorycznej i metodycznej);
- umiejętności praktycznych nauczyciela (w szczególności operatywności posiadanej wiedzy oraz doświadczenia zawodowego).

Przeprowadzone badania wykazały, że nauczyciele klas początkowych pod pojęciem "warsztatu metodycznego" rozumieją przede wszystkim literaturę fachową (60 badanych - 100%), dzieląc ją na materiały metodyczne (30 badanych - 50%) oraz na książki i czasopisma (30 osób - 50%).

Na drugim miejscu jako składowe pojęcia wymieniają bazę dydaktyczną szkoły (60 nauczycieli), rozgraniczając

Tabela 4

Pojęcie "warsztat metodyczny"
w interpretacji nauczycieli kl. I - III

S k ł a d o w e p o j ę c i a	Liczba wyborów	%
Literatura:		
- materiały metodyczne	30	50
- książki i czasopisma fachowe	30	50
	Razem 60	100%
Baza dydaktyczna szkoły:		
- środki dydaktyczne wykonane przez nauczyciela	42	70
- sprzęt audiowizualny i wyposażenie	12	20
- pracownie	6	10
	Razem 60	100%
Wiedza:		
- metodyczna	10	16,6
- merytoryczna	6	10
	Razem 16	26,6
Umiejętności praktyczne:		
- doświadczenie zawodowe (praktyka)	9	15
- operatywność posiadanej wiedzy	5	8,3
	Razem 14	23,3

ją szczegółowo na środki dydaktyczne wykonane przez nauczyciela (42 badanych - 70%), sprzęt audiowizualny i wyposażenie szkoły (12 osób - 20%) oraz posiadanie w szkole pracowni nauczania początkowego (6 osób badanych - 10%).

Mniejszą wagę przywiązuje się do wiedzy merytorycznej i metodycznej (16 badanych - 26,6%). Wiedzę metodyczną wybrało w tej grupie 10 osób (16,6%), zaś merytoryczną 6 badanych (10%).

Na końcu badania nauczyciele wiążą pojęcie "warsztatu metodycznego" z umiejętnościami praktycznymi (14 badanych - 23,3% ogółu), przy czym doświadczenie zawodowe (praktykę)

wymienia 9, czyli 15% ogółu, a operatywność posiadanej wiedzy - 5, co stanowi 8,3%.

W dalszej części badań uzyskano dane dotyczące umiejętności nauczycieli klas początkowych w zakresie doskonalenia własnego warsztatu metodycznego. W tym celu przedstawiono im listę zawierającą 10 propozycji pozainstytucjonalnego doskonalenia warsztatu metodycznego, prosząc o wybór tych, z których badany nauczyciel korzysta, numerując je od najczęstszych do najrzadziej stosowanych. Uzyskane wyniki przedstawia tabela 5.

Tabela 5

Pozainstytucjonalne formy
doskonalenia warsztatu metodycznego badanych nauczycieli

Lp.	Forma doskonalenia warsztatu metodycznego	Ilość wyborów	%
1.	Lektura książek, czasopism i materiałów metodycznych	60	100
2.	Hospitacje lekcji koleżeńskich	58	96,6
3.	Wymiana doświadczeń na terenie szkoły	56	93,3
4.	Udział w konferencjach metodycznych	51	85
5.	Udział w pracy zespołu samokształceniowego	49	81,6
6.	Oglądanie audycji TV - NURT	47	78,3
7.	Udział w radach pedagogicznych	39	65
8.	Konsultacje z nauczycielem metodykiem we własnej szkole	31	51,6
9.	Konsultacje z nauczycielem metodykiem w gabinecie metodycznym	23	38,3
10.	Własna inwencja	15	25

Najczęściej stosowaną przez nauczycieli klas I - III formą doskonalenia warsztatu metodycznego jest lektura książek, czasopism oraz materiałów metodycznych. Tę formę wybiera 60 nauczycieli (100%). Inną, niemniej popularną formę, stanowi hospitacja lekcji prowadzonych przez koleżanki - 58 wyborów (96,6%) oraz wymiana doświadczeń z koleżankami na terenie szkoły - 56 wyborów (93,3%). Popularny

jest także udział w konferencjach metodycznych. Tę formę wybiera bowiem 51 nauczycieli, co stanowi 85% badanych. Na dalszych miejscach umieszczono: udział w pracach zespołu samokształceniowego - 49 wyborów (81,6%), oglądanie audycji TV - NURT - 47 wyborów (78,3%), udział w radach pedagogicznych - 39 wyborów (65%), konsultacje z nauczycielem metodykiem we własnej szkole 31 wyborów (51,6%), konsultacje z nauczycielem metodykiem w gabinecie metodycznym - 23 wybory (38,3%). Na ostatnim miejscu umieszcza się własną inicjatywę - 15 wyborów (25,0%).

Na uwagę zasługuje fakt, iż ankietowani nauczyciele doskonalią własny warsztat metodyczny przez podnoszenie wiedzy z tej dziedziny - lektura książek, czasopism, hospitacje i dyskusje w gronie pedagogicznym oraz audycje TV - NURT, a także przez perfekcjonalizację umiejętności metodycznych - lekcje koleżeńskie, konferencje metodyczne, zespoły samokształceniowe.

Porównanie danych dotyczących pojęcia "warsztat metodyczny" oraz danych odnośnie sposobów doskonalenia warsztatu metodycznego wskazuje na pewną rozbieżność polegającą na stosunkowo niskiej pozycji wiedzy metodycznej oraz umiejętności praktycznych nauczyciela jako składowych pojęcia "warsztat metodyczny" (tab. 4), a wysokiej pozycji tych form doskonalenia warsztatu metodycznego, które wskazują na podnoszenie umiejętności praktycznych i wiedzy metodycznej. Rozbieżność ta wynika zapewne ze zbyt pobieżnej lektury kwestionariusza ankiety.

Poddając analizie otrzymany materiał należy podkreślić, że badani nauczyciele klas początkowych wiążą doskonalenie warsztatu metodycznego z samokształceniem oraz chęcią gromadzenia gotowych przykładów rozwiązań metodycznych - stąd popularność konferencji metodycznych, lekcji koleżeńskich, zespołów samokształceniowych. Stosunkowo niska popularność kontaktów z nauczycielem metodykiem - z wyjątkiem okazjonalnych kontaktów w szkole - spowodowana jest uzyskaniem

przez większość badanych nauczycieli oceny pracy i mianowania na stałe.

Mimo różnorodnych form doskonalenia warsztatu metodycznego znajomość metodyki nauczania początkowego u badanych jest niezadowolająca.

Jak stwierdzono, metody nauczania stosowane w nauczaniu początkowym zna i potrafi wymienić 49 nauczycieli (81,6%). Najczęściej wymienianymi metodami są: metoda problemowa, obserwacja, pogadanka. Zasady nauczania - głównie: poglądowości, systematyczności zna i potrafi wymienić 28 nauczycieli (46,6%). Poprawną strukturę różnych typów lekcji - poświęconą podaniu nowego materiału, utrwaleniową - wymienia 24 badanych (40%), natomiast ogniwa procesu dydaktycznego - przynajmniej trzy, wymienia poprawnie tylko 19 badanych (31,6%). Najczęściej wymieniane ogniwa to: podanie nowego materiału, synteza, uogólnienie. Analiza otrzymanych wyników wskazuje na niezbyt wysoką znajomość dydaktyki nauczania początkowego. Tym bardziej, iż samoocena warsztatu metodycznego przez badanych nauczycieli jest znacznie zawyżona. 28 osób (46,6%) ocenia się na "dobrze", 20 osób (33,3%) nie ma na ten temat żadnego zdania, czyli nie potrafi dokonać samooceny, 10 badanych (16,6%) ocenia swój warsztat metodyczny na "bardzo dobrze", a tylko 2 (3,3%) na "dostatecznie". Nikt nie ocenia siebie na "niedostatecznie".

WNIOSKI

1. Nauczyciele uczący w klasach młodszych szkoły podstawowej w większości przypadków posiadają przygotowanie specjalistyczne, czyli ukończone studia wyższe o kierunku: nauczanie początkowe lub świadectwo ukończenia różnorodnych form doskonalenia uprawniających do pracy z dziećmi klas początkowych.

2. Staż pracy nauczycieli nauczania początkowego zamy-

Tabela 6

Zestawienie stopnia znajomości metodyki nauczania początkowego i samooceny warsztatu metodycznego badanych nauczycieli

Znajomość metodyki nauczania początkowego				Samoocena warsztatu metodycznego													
metody nauczania		zasady nauczania		struktura lekcji		ogniwa procesu dyd.-wych.		b.dobry		dobry		dostateczny		niedostat.		nie mam zdania	
liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
49	81,6	28	46,6	24	40	19	31,6	10	16,6	28	46,6	2	3,3	-	-	20	33,3

ka się w przedziale 4 - 12 lat, co stanowi najlepszy okres do podejmowania przez nich doskonalenia zawodowego.

3. Doskonalenie zawodowe nauczycieli klas początkowych motywowane jest głównie koniecznością otrzymania świadectwa ukończenia jednej z form organizowanych przez ODN, które umożliwi dalszą karierę zawodową: ocena pracy, stopnie specjalizacji.

4. Pojęcie warsztatu metodycznego nie jest poprawnie interpretowane przez nauczycieli klas I - III. W opinii badanych posiada ono zbyt wąski zakres znaczeniowy.

5. Nauczyciele klas początkowych doskonaląc swój warsztat metodyczny zwracają główną uwagę na doskonalenie umiejętności praktycznych poprzez lekturę materiałów metodycznych oraz hospitacje lekcji koleżeńskich. Nastawieni są więc przede wszystkim na samokształcenie.

6. W trakcie doskonalenia warsztatu metodycznego nauczyciele klas I - III zaniedbują wiedzę z zakresu metodyki nauczania początkowego na rzecz gotowych wzorów lekcji wykorzystywanych w praktyce.

7. Samoocena warsztatu metodycznego u nauczycieli klas I - III jest nieadekwatna do posiadanych umiejętności warsztatowych oraz wiedzy z zakresu dydaktyki nauczania początkowego.

PRZYPISY

¹ R. Wroczynski, Kierunki rozwoju oświaty dorosłych, "Nowe Drogi" 1978, nr 4, s. 87.

² S. Krawcewicz, Kształcenie ustawiczne nauczycieli, Warszawa 1976, NK, s. 46.

³ T. Nowacki, Dydaktyka doskonalenia zawodowego, Wrocław 1976, s. 23.

⁴ J. Kozłowski, C. Czerwińska, Stan kwalifikacji oraz kształcenie i doskonalenie kadr pedagogicznych, Warszawa 1979, s. 68.

⁵ J. Kozłowski, Organizacja i doskonalenie pracy nauczyciela, Warszawa 1968, PZWS, s. 143.

⁶ W. M. Francuz, Doskonalenie merytoryczne i metodyczne nauczycieli przedmiotów zawodowych szkół budowlanych, Kraków 1986, ODN, s. 11.

⁷ T. Nowacki, Nauczyciel w systemie kształcenia ustawicznego, Warszawa 1977, JKN, s. 19.

⁸ J. Rutkowiak, Rozwój zawodowy nauczyciela a szkoła, Warszawa 1982, WSiP, s. 59.